

گزارش مورخان و حقایق تاریخی

(معرفی کتاب صلاح الدین الایوبی بین العباسیین و الفاطمیین و الصلیبیین)

همین اخبار و اطلاعات که بخش اعظم آن نادرست است، آگاهی و تفکر مسلمانان را در طول قرن‌های متمادی شکل داده است. روش‌های تاریخ‌نگاری تا حد زیادی در تفرقه و اختلافات این امت و عدم بیداری و هشیاری آنان نقش داشته است.

شرق‌شناسان نیز این اطلاعات را پایه و اساس غرض‌ورزی، دروغ‌گویی و جبهه‌گیری در برابر اسلام و مسلمانان قرار دادند و رویدادها و حوادث گذشته امت عربی - اسلامی را خدشه‌دار ساخته‌اند. از سوی دیگر بسیاری از این افراد - چه مسلمانان و چه شرق‌شناسان - هدفشان اقتباس و بهره‌برداری از تاریخ است، بدون اینکه بر ضوابط علمی درست در قبول یا رد این رخدادها و نقل قول‌ها تکیه داشته باشند. آنان تحت تأثیر جریان‌های گذشته تاریخ و براساس دلبستگی یا تنفر از حوادث و رویدادها عمل می‌کرده‌اند. چنان که به تعبیر محمدالخصرمی در سخنانی که در کنفرانس «تاریخ ملت‌های اسلامی» بیان کرد: «در آنان هر آنچه را که شایسته نبوده، خوب قلمداد می‌کنند و در شرح و تفسیر برخی از حوادث به گونه‌ای عمل می‌کنند که گویی در آن عیب و نقصی نیست تا چیزی از ارزش و شایستگی عامل آن حوادث کم نشود و تنفر و بی‌زاری از یک حادثه موجب می‌شود که حتی اگر آن حادثه خوب و ارزشمند باشد آن را زشت و قبیح جلوه دهند و کار خیر و نیک را شر تلقی کنند.»

این گروه از مورخان باتوجه به مناسبات نزدیک با حاکمان آن دوره‌های تاریخی توانسته‌اند تاریخ را چنان که حاکمان و عوامل آنها بر آنان املا می‌کنند به نگارش درآورند و بدین سبب همه اقدامات حاکم درست و عین صواب تلقی می‌شود و تمام اشتباهات و خطاهای او دارای توجیه و تعلیل است. افزون بر آن، این مورخان آنچنان افسانه‌ها و خرافات را به هم بافته‌اند و از آنها تمجید و تکریم کرده‌اند که گویی از مسلمات و حقایق واقعی‌اند.

○ علی علم‌محمدی

○ صلاح الدین الایوبی بین العباسیین و الفاطمیین و الصلیبیین

○ دارالجدید

○ ۲۴۰ صفحه

○ چاپ دوم - ۲۰۰۰ م / ۱۴۲۱ هـ

در نگارش تاریخ عربی و اسلامی دو روش حاکم بوده است: روش ستایشگرانه و روش سهل‌انگارانه. مورخان با تکیه به این دو روش به گردآوری روایات فراوان، بدون توجه به صحت و سقم آنها یا قابل قبول بودن آنها از نظر عقلانی، پرداخته‌اند. نظر گردآورنده روایات بر آن بوده تا تصاویری پرحادثه و مملو از شخصیت‌ها ارائه دهد تا گسترده بودن شناخت و آگاهی خود را بر اطلاعات پیشینیان و رخدادهای حیات آنان مدعی شود.

این کتاب از سه فصل و نیز جوابیه‌هایی سامان یافته است که در پاسخ و نقد و بررسی این کتاب در روزنامه‌ها و مجلات، به دور از واقعگرایی و با تعصب نسبت به آثار پیشینیان، منتشر شده است.

نویسنده در فصل‌های اول و دوم به بحث درباره حکومت فاطمی که برخی مورخان علل مصائب و بدبختی‌های مسلمانان را در جنگ با مسیحیان صلیبی به حاکمان آن حکومت نسبت می‌دهند، بحث می‌کند و از اختلاف زمانی غم‌انگیز و مضحکی در همان زمان پرده بر می‌دارد، مبنی بر اینکه حکومت فاطمی یک ربع قرن پیش از جنگ‌های صلیبی سقوط کرده بوده است.

در فصل سوم که عنوان تحریک‌آمیز «مسئولان شکست» را دارد، نویسنده به بررسی شرایط و عواملی می‌پردازد که زمینه‌ساز و علت از دست دادن پیروزی صلاح‌الدین ایوبی در مقابل مسیحیان صلیبی و سازش و تسلیم او بوده است. سازش و تسلیمی که طعم پیروزی را تلخ و سوزنده کرد و خون هزاران جوان مسلمان را به هدر داد. در واقع این پیروزی در مقابل بلندپروازی و خواهش‌های شخصی به شکست گرایید.

در بخش جوابیه‌ها، که در چاپ دوم به این اثر، به عنوان ضمیمه اضافه شده نوشته‌هایی را در پاسخ به اثر حسن‌الامین، می‌خوانیم. در این جوابیه‌ها جز تکرار نوشته‌ها و گفته‌های پیشین درباره صلاح‌الدین ایوبی و ناسزها و سرزنش‌ها و بازی با الفاظ و کلمات و سخنان بی‌ربط و نامفهوم چیزی نمی‌بینیم و از جوابیه‌های مستدل و بیان حقایق خبری نیست؛ چرا که این گروه می‌خواهند این قداست شخصیت‌های گذشته که پیشینیان بانی آن بوده‌اند، باقی بماند و نیز تلاش کردند تا آن را به صورتی که خود می‌خواستند، بیان کنند و خواهان آن بودند که دیگران نیز از همان منظر به این مسئله بپردازند.

شاید این سؤال مطرح شود که چگونه می‌توان به مطالعه درست تاریخ پرداخت؟ آیا بازنویسی آن یا حداقل ایجاد تغییراتی که نویسندگان تاریخ و خوانندگان در آن توافق داشته‌اند، امکان دارد؟ در پاسخ باید گفت، اگر جهت‌گیری‌ها، دلبستگی‌ها و تعصبات را کنار بگذاریم و از روشی علمی که مبتنی بر عینیت‌گرایی و بی‌طرفی کامل است استفاده کنیم، می‌توان به بازخوانی و نگارشی مغایر با آنچه که در طول قرون بر مکتب تاریخ‌نگاری عربی و اسلامی به صورت غیرواقعی حاکم بوده است، دست زد.

استاد حسن‌الامین براساس این روش کتاب صلاح‌الدین ایوبی بین العباسیین و الفاطمیین و الصلیبیین را نگاشته است. وی با کاوش در متون تاریخی و روایی به بررسی شخصیتی پرداخته است - که تاریخ مملو از حضور او و هیاهو درباره اوست و قداست خاصی دارد - تا حقایق تازه‌ای را از میان این متون تاریخی درباره این شخصیت به دست دهد.

در کتاب حاضر حسن‌الامین با تجربه یک مورخ و واقع‌گرایی یک پژوهشگر و با کمک متونی که در آن دوره یا کمی بعد از آن نگاشته شده ما را به افق‌های جدیدی می‌برد که پیش از این، به آنها دست نیافته بودیم؛ و به روشنگری درباره سرنوشت و مسیر حوادث و رویدادها پرداخته است.

حسن‌الامین در مقدمه کتاب حاضر بیان می‌کند: «اگر در آنچه که ما برای خواننده در این کتاب ارائه می‌کنیم، مسئله‌ای برخلاف آنچه که در ذهنش درباره صلاح‌الدین ایوبی نقش بسته، وجود دارد، باید گفت که او جز حقایق تأیید شده و مستند متون تاریخی که از مهم‌ترین آثار برگرفته و تعوین شده، نمی‌بیند... و ما در تمام آنچه که درباره صلاح‌الدین نوشته‌ایم، جز روشنگری واقعیات و کشف حقایق تاریخی که یابوگویان و دروغ‌پردازان در پی خدشه‌دار ساختن و محو آن بودند، هدفی نداشته‌ایم...».